

"На почетокот на февруари 1949 г. началникот на желевската милиција, Омирос, од Леринско ни соопшти дека единиците на ДАГ ќе го нападнат Лерин. За таа цел требаше да се формира специјална група милицајци за ослободување на градот и да се извршат рации за апсење на предавниците и на фашистите", вели Георги Чулев.

Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

ПРЕД СРАМНЕТАТА КУЌА

ПРИНУДНОТО УЧЕЊЕ ГРЧКИ

Некогашниот учесник во Граѓанската војна во Грција, Георги Чулев, е роден во 1929 г. во с. Загоричани, Костурска околина. Завршил основно петгодишно училиште. Во демократското движење во Грција учествувал од мај 1945 г. како член на НОМС и младински активист на ЕПОН во селото, а од март 1947 г. како доброволец стапил во редовите на ДАГ. Периодот меѓу двете светски војни за загоричани бил многу тежок. Грчката Влада во 1926 г. донела Закон за замена на македонски топоними на селата и на личните имиња на грчки јазик. Загоричани го добило името Василијада, а градот Костур, Касторија. Слично било и во времето на Метаксасовата диктатура, која оставила трајни обележја врз тешкиот живот во Загоричани и во цела Егејска Македонија. На 4.8.1936 г. Јоанис Метаксас ја прогласил диктатурата, а по добивањето на власта ги сменил сите стари демократски кадри, офицери, милицајци. На нивно место поставил луѓе школовани во Германија. Со посебен декрет ги распуштил Парламентот и сите демократски прогресивни политички партии. На политичарите им забранил секаква активност во земјата. Особено драстична била наредбата издадена за Егејска Македонија, според која Метаксас ја забранил употребата на македонскиот јазик.

Нашиот соговорник се потсетува на неколку настани кои оставиле трајни спомени во неговата свест.

"Покојниот дедо Коста. К. Чулев отишол кај бакалницата на Коле Васев за да го праша како на грчки јазик се вели мијалник. Тој му одговорил нерохитис. Присутниот милицаец Хорофилак, кој слушал дека говори македонски, го глобил со 1.000 драхми. Вториот случај беше

дома, во авлијата, кога дедо ми му рече на татко ми Васил да оди со кобилата и да им однесе леб на овчарите. Милицаецот кој случајно одел по патот слушал дека се зборува на македонски јазик повторно го казни дедо ми со построга парична казна", раскажува Чулев.

ВОЕНА ДИКТАТУРА

Властите во селата организирале бесплатно учење грчки јазик. Оваа мерка не дала резултати, бидејќи старите луѓе тешко учеле. Во селото биле уапсени жители кои имале други политички убедувања, меѓу кои и неговиот вујко Мите Џуров. Тие биле обвинети за симпатизери на КПГ. Методи Делкин и Мите Џуров биле уапсени во 1939 г., но со интервенција на таткото на Чулев, Васил, кој потрошил многу драхми околу процедурата за ослободување, заробениците биле ослободени, при што им било сугерирано да ја напуштат земјата бидејќи биле непожелни за Грција. Татко му заминал за Истанбул, а вујко му за Влашко. Младината во селото била организирана врз основа на националистички терк, сите биле принудени да купуваат сини униформи и да ги носат за време на државните празници.

Нашиот соговорник вели дека по надејниот напад на Италија во есента 1940 година во околината на Јанина, Грција, биле принудени да прогласи војна против Италија, односно против нивните вооружени единици кои неочекувано зазеле грчка територија. Во костурскиот реон биле стационирани бројни единици на грчката армија, поради близината на фронталните линии.

Соговорникот раскажува за декем-

вриските настани од 1944-1945 г. Тоа биле слободарските декемвриски настани, во кои илјадници жители на Атина се собрале на плоштадот Синтагма (Уставен) со паролите: "Не сакаме нова окупација", "ЕАМ се демократија, а не кралот". Тоа го манифестираше повеќе од 300.000 жители близу зградата на Парламентот. Ненадејно милицијата употребила огнено оружје против демонстрантите и биле убиени триесеттина невини граѓани, а имало повеќе од стотина ранети. Народот, со помош на единиците на ЕЛАС, ги разоружале милицајците и го контролирале центарот на Атина. На четврти декември генералот Скомби го прогласил воениот закон т.е. воената диктатура, но истовремено избила владина криза на господин Папандреу и на министрите од партијата на либералите, и си дал оставка. Винстон Черчил не ја прифатил оставката на Владата и со противуствана телеграма му наредил на Папандреу да продолжи со извршувањето на владините дејности. Во неа се велело: треба да владеете со Атина, по можност без насилство или ако е потребно и со крвопролевање за уништување на одредите на ЕЛАС. По наведената наредба англиските тенкови интервенирале на повеќе места во Атина. Народот и борците на ЕЛАС им пружиле херојски отпор на новите окупатори, кој траел околу 33 дена. Претставници на ЕЛАС го потпишале компромисниот договор во месноста Варкиза и врз основа на тој договор власта ѝ била предадена на фашистичката влада. Неофашистите примениле невиден терор против борците на ЕЛАС, кои се бореле за слобода од германските фашисти. Потоа продолжил дивјачкиот терор против НОФ, ЕАМ и ЕЛАС и кон секој понапреден борец, со

цел главни во државата да бидат терористите, фашистите, и новите окупатори - Англичаните, како и нивните грчки соработници. Жителите во селото биле огорчени од настанатата ситуација, не се оствариле вековните стремежи на народот за национална еманципација, како што било декларирано од демократските организации на отпорот, КОЕМ, НОФ, КПГ, ЕАМ и ЕЛАС. Почетокот на април 1945 г. биле ограбени селата Изглеби, Загоричани, Прекопана, Олишта и др. Пролетта истата година биле формирани македонските организации, а организатор на НОМС во Загоричани бил Павле Јоруков од соседното село Бамбоки (Ставропотамос). Чинот на формирање на младинската организација во селото бил во мај 1945 година на локацијата Бритикови ливади, кои се во близина на црквата "Света Недела".

Според кажувањата на Чулев, на 5.12.1945 г. биле уапсени и судени повеќе загоричани за соработка со окупаторите.

гласчкото место. Одзивот на селскиот електорат бил многу мал. Гласале само гркоманите и неколку маџири, кои биле членови на неофашистичките организации. Времето кое доаѓало покажало дека апстиненцијата од гласањето била оценета како погрешна политика на НОВ и на КПГ. Изборите ги добиле неофашистите, помогнати од новите окупатори. Ја поставиле својата власт во сите општини, со цел заштита на Грција од демократските придобивки и реставрација на диктаторскиот режим. Во костурската околина биле формирани четите ЛОК (чети за планински потери) и водовите претежно поставени од гркомани доушници и некои фашисти маџири.

Од Граѓанската војна Чулев се потсетува на битката за Лерин.

"На почетокот на февруари 1949 г. началникот на железвската милиција, Омирос, од Леринско ни соопшти дека единиците на ДАГ ќе го нападнаат Лерин. За таа цел требаше да се формира специ-

нати. Војниците на една чета се приближиле до бункерите на ката од 1.033 метри надморска височина, но бидејќи теренот бил непогоден за напад, процениле дека не ќе можат да ги уништат бункерите и дека ќе се изложат на сигурна смрт. Сакајќи да дадат личен пример старешините на четата станале и викнале: 'Напред, ура!'. При нападот биле убиени од непријателските истрели, па со загубата на поголем дел од старешинскиот кадар, четата останала без команда. Во паника војската се повлекувала оставајќи голем број убиени и ранети војници. Непријателските сили употребиле различни видови минофрлачи и топовски гранати. Сликата беше ужасна. Нашата единица беше засолнета во еден трап и чекаше исход од акцијата. По оваа катастрофа и по паниката, нашата единица доби наредба да се врати назад до брдото пред селото Проти со цел да организираме заштитна одбрана на исток. Јас имав пушкомитралез од

ЈАЗИК НЕ ВРОДИ СО ПЛОД

ПАНОРАМА НА СЕЛОТО ЗАГОРИЧАНИ

ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ

Судбоносен настан за Костурско и за развојот на демократските процеси во Грција биле парламентарните избори, кои се одржале на 31.3.1946 г. Опозиционите партии, особено КПГ, биле против учеството на избирачите на изборните места, со образложение дека се одржуваат со примена на терор и без заштита на граѓанските права. Во Загоричани изборите се одвивале во големото училиште. Неколку младинци, меѓу кои и Чулев, како членови на НОМС имале задолженија да надгледуваат кои од жителите на селото ќе се јават на

јална група милицајци за ослободување на градот и да се извршат рации за апсење на предавниците и на фашистите. Бевме одредени околу триесеттина милицајци и се приклучивме кон 107. и 114. бригада, кои имаа наредба да извршат напад од северната страна на градот. На овој планински дел градот беше бранет од бетонски направени бункери, а на североисток се протега Леринско поле. Единицата на овие бригади изврши напад од север, односно 1,5 километар јужно од селото Канвашница (Проти), со цел да се уништат бункерите. На околу 500 метри од целта бевме забележани од бранителите на градот, истовремено бевме изложени на интензивен митралески оган од тешко оружје, минофрлачки и топовски гра-

англиско производство на кој му монтираме специјална отпорна цевка. Нашата задача беше по секоја цена да го браниме брдото од непријателските напади, за да им овозможиме безбедно спасување на ранетите борци. На одредената позиција стигнавме уште пред да зазори. По разденувањето непријателот почна со интензивни бомбардирања со топови и минофрлачи. По таа акција следеше првиот напад на непријателот и во тој напад беа убиени три наши милицајци. По одбиениот напад јас и една моја соборничка, се засолнавме во дупка, претпоставував дека повторно ќе се повтори бомбардирањето. Еден пушкар на МАИ, кој беше многу добар стрелец, стрелаше целно кон нас и ни ја погоди лентата од митралезот, а јас се здобив со мала гребнатинка на челото. По прекинот на бомбардирањето настапи втора поинтензивна офанзива. Непријателот се доближи на околу 300 метри оддалеченост. Бев добар стрелец на таа оддалеченост, напаѓачите во паника се повлекуваа. Овој пат бомбардирањето се повтори и со рекетирање од авиони, а една граната падна во близина на нашата позиција, но за среќа не бевме погодени. Војниците на ДАГ панично се повлекуваа кон селото Буф и кон слободната територија".

По поразот на ДАГ Чулев бил евакуиран во НР Полска, каде завршил работничка гимназија и рударско-металуршка академија. Во поранешна Југославија, во Македонија се вратил во јануари 1962 г.

(Серијата "Сеќавања" се реализира во соработка со Ташко Јованов)